

Türkiye'deki Polislik Uygulamaları Perspektifinden

POLİS MESLEK ETİĞİ

Fatih BEREN *

Police is regarded as the guarantee of personal rights and freedoms in democratic countries, but not as the restrictive. Police professional ethics is of great importance in the adoption of this understanding by the society.

In this study, "ethics" in general framework, "professional ethics" and "police professional ethics" will be defined. Then, police professional ethics in Turkey will be taken under consideration through firstly European Police Ethic Regulations prepared by Council of Europe and secondly, "Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye" (Ethic and Professional Information For Police) written in 1910 by Teacher Security Director İbrahim Feridun.

The most important condition of making the police ethics functional is not just the training of ethics or to form the basics of the ethics. In police ethics studies, not only should the police-public relations be examined, but also police organization and police officers should be regarded as a whole.

To put the police ethics into practice, legal regulations, relations in occupational environments, administration style and administrative relations, the selection of police candidates, social rights of personnel, working hours, preservice and inservice training and finally socio-cultural structure of police as a human being and his needs should be reanalyzed.

Key Words: *Police ethics, police practice, Turkey, administrative ethics.*

"Her zaman ahlaki erdemlerle ve mesleki üstünlüklerle donanmış bulunmaya mecbur olan zabıta memurlarıyız..."

(Feridun;1910:1)

Giriş

Son yıllarda güvenlik hizmetleri, gelişen ve değişen düşün modelleri ile gerek işleyiş gerekse yapısal bağlamda hızlı bir farklılaşım sürecine girmiştir. Güvenlik

---

* Kom. Yrd., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
e-posta: fatihberen@hotmail.com • web: www.fatihberen.8m.com .

hizmetlerinde görülen değişimlerin en önemlisi, yurttaşlara güvenlik hizmeti sunulmasından öte, yurttaşın güvenlik hizmetinin nasıl sunulduğudur. Bir mahallede, suçun önlenmesi yada aydınlatılması amacıyla, suçlu olan ya da potansiyel suçlu görülen bireylere kötü muamele uygulanması, suç oranlarını azaltmış olsa bile o bölgedeki güvenlik hizmetlerinin başarısını göstermemektedir. Etik değerlerin polislik mesleğine uygulanmasının bir sonucu olarak, güvenlik hizmetlerinin başarısı, sadece suçun önlenmesi değil, suçun önlenmesi / aydınlatılması aşamasında, bireylere yaptırım uygulanırken bile belirli standartlar çerçevesinde davranış sergilenmesiyle gerçekleşir.

Güvenlik hizmetleri ile ilgili bazı yaklaşımlarının temelden değiştiği günümüzde, demokratik bakımdan gelişmiş ülkelerde polis / polislik birey hak ve özgürlüklerinin kısıtlayıcısı değil, bilakis teminatı ve güvencesidir. Bu anlayışın herhangi bir toplumda içselleştirilebilmesi için de polis meslek etiği ayrı bir öneme sahiptir.

Polis meslek etiğinin bir diğer önemi de şudur; *polislik bir üniformadır. Bu üniformayı giyen bireyle beraber polis belli nitelikler kazanır. Başarılı, dürüst, yardımsever bir insanın bu üniformayı giymesiyle polis, başarılı, dürüst ve yardımsever olur. Acımasız, adaletsiz, hileci bir insanın bu üniformayı giymesiyle de polis, acımasız, adaletsiz ve hileci olur.* Bu düşünceyle, Türkiye’de görev yapan ikiyüz bin poliste, iki yüz bin ayrı polislik uygulaması görülebilecektir. Polislik mesleğinin gerçek başarıyla sürdürülebilmesi, meslek ideallerinin korunması ve toplumla çatışmaya girilmemesi için, polislik mesleğinin, evrensel değerler bağlamında meslek standartları oluşturulmaktadır.

Bu çalışmada genel çerçevede etik, meslek etiği ve polis meslek etiği kavramları tanımlanmaya çalışılacak, Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği ve Öğretmen Emniyet Müdürü İbrahim Feridun’un, 1910 yılında kaleme aldığı ‘Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye’ isimli polis etiğine ilişkin çalışması çerçevesinde, Türkiye’deki polislik uygulamaları perspektifinden polis meslek etiği mercek altına alınmaya çalışılacaktır. Araştırmanın birinci bölümde, genel olarak ‘etik’ ve ‘meslek etiği’ kavramları tanımlanmaya çalışılacak, ikinci bölümünde polis meslek etiğine ilişkin tartışmalara yer verilecek, üçüncü bölümde gerek bireylerde gerekse kurumlarda polis meslek etiğine ilişkin kodların işlevsel kılınmasının üzerinde durulup, son bölümde de genel bir sonuç ve değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

Genel Bilgiler

Etik

İnsanlar arası iyi ilişki ve eylemlerin küresel ölçekte gerçekleşebilmesi için, üzerinde asgari koşullarda uzlaşabilecek normatif zemin kurulması gerekmektedir. İnsan eylemlerinin evrensel ölçekte geçerli ilkeleri ve iyi bir hayatın var ola-

bilme şartlarını sağlama görevi en başta etiğe düşmektedir.

Etik, Yunanca'da karakter anlamına gelen 'ethos' kelimesinden türetilmiştir. İyonyalı filozoflardan bu yana 'iyi' ve 'doğru'nun ne olduğunu, 'mutlak iyi' ya da 'mutlak doğru' olup olmadığını ve bunlara ulaşıp ulaşılamayacağını araştıran zihinsel çaba olarak tanımlanmaktadır (Arda, Pellin, 1995:323). Başka bir anlatımla da etik kavramı, 'teorik ahlak' ya da 'ahlak felsefesi' olarak da tanımlanabilir. Kuçuradi'ye göre etik ilişkinin tanımı ise :

Etik ilişkisi, insanlar arası ilişki türlerinden bir tanesi ve en temelde olanı: belirli bütünlükte bir kişinin, belirli bütünlükte bir başka kişiyle ya da geniş anlamda insanlarla değer sorunlarının söz konusu olduğu ilişkisidir: eylemde bulunarak yaşadığı her ilişki (Kuçuradi, 1999:3).

Felsefenin bir disiplini olan etik, kendini ahlaki eylemin bilimi olarak ve insan davranışlarını var olan ahlaksal değerler açısından araştırır. Etik üzerinde düşünmek yalnız ahlak filozoflarının veya uzmanların değil herkesin hakkı ve görevidir. Burada ahlaksal değerler, bir eylemi ahlaki açıdan iyi bir eylem olarak tanımlamayı mümkün kılan niteliklidir. Karşılıklı ahlak ve ahlakilik ilişkisi etiğin ana konusudur. Etiğin bir özelliği de ahlak üretmemesi, sadece ahlak üzerine konuşmasıdır. (Pieper, 1999:29, Akarsu, 1998:7). Etiğin tanımını yaparken, kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için ahlak ile ilişkisini ortaya koymak, aralarındaki farkları görmek gerekecektir.

Etik – Ahlak İlişkisi

Ahlak, Türkçe'de uzun yıllardır kullanılan Arapça kökenli bir sözcüktür. Ahlak sözcüğünün kökü yaratmak, yaradılış olduğundan, ahlak, yaradılıştan getirilen huy özellikleri biçiminde değerlendirilmiş ise de zamanla değişen anlamıyla ahlak, günümüzde 'bireyin sosyal değerleri' olarak kullanılmaktadır. Ahlak kelimesinin İngilizce'de karşılığı 'ethics' ve 'morals' olduğundan, ahlak kelimesinin günümüz Türkçe'sinde geniş bir anlam içerdiği görülmektedir (Arda, Pellin, 1995: 324).

Ahlak nasıl davranılmasına ilişkin, yazılı olmayan standartları içerir, etik ise daha soyut kavramlara dayalıdır ve bu kavramlardan neler çıkarılabileceğine çalışır.

Ahlak kavramında, aynı eylem için farklı gruplarda farklı değerlendirmeler içermesi, hatta aynı grupta bile zamandan zamana göre farklı yorumlara yer vermesi söz konusudur. Fakat meslek etiğine ilişkin ilkelerin evrensel olma arayışı vardır ve kolay kolay değişmemektedir (Pehlivan, 1998: 9). Örnek olarak, yöneticinin astlarına karşı tarafsız ve adaletli olarak davranması, her zaman ve her toplumda geçerli etik ilke olarak sayılabilir.

Ahlak ya da töre, insan topluluğunda kendi aralarındaki ilişkilerde gelişen, birbirini benimseme süreçlerinden oluşan ve kendilerine norm olarak geçerlilik tanınan geneli bağlayan eylem modellerini içerir (Pieper, 1999:31).

Ahlak öğretisi toplumdan topluma göre değişim göstermektedir. Eskimo’larda yaşlı ve zayıf insanların öldürülmesinin töre olduğu ileri sürülmektedir. Amaç, uygun olmayan koşullardan dolayı yaşlıların acı çekmeden ölmelerini sağlamak, gençlerin ise yaşama şanslarını arttırmaktır (Pieper, 1999:37).

Etik, hangi somut amaçların herkes için ulaşmaya değer olduğuna karar vermez, ulaşmaya değer somut eylemler için ölçütleri ve bu ölçütlere göre öncelikleri belirler. Etik soruları ile ahlak sorularını ayırt etmek için etiğin yönelttiği sorular incelenebilir. Etiğin yönelttiği sorular tekil eylemlere ilişkin değil daha çok soyut olaylar ve ölçütlerle ilişkilidir (Pieper, 1999:28, 32).

Ahlak ile etik arasındaki ilişkilerin göz önüne serilmesi ve aralarındaki farkların anlatımıyla, daha da netleştiği öngörülen etik kavramından sonra, önümüzdeki bölümde meslek etiği üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Meslek Etiği

Meslek etiği; bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturup koruduğu, meslek üyelerini belirli bir şekilde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, meslek içi rekabeti düzenleyen, ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünlüğü olarak tanımlanabilmektedir (Pehlivan, 1998: 5). Kuçuradi’ye göre meslek etiğinin önemli bir yanı da, aynı meslek grubuna ait etik değerlerin dünyanın her bölgesinde değişmez olmasıdır (Pehlivan, 1998: 85).

Hipokrat yemininin doktorları sınırlaması, polis meslek etiğinin emniyet örgütü personelini sınırlaması / yönlendirmesi gibi, her meslek kendi meslek etiğini üretir ve bu etik kodlar, bu mesleği seçenleri sınırlar. Meslek etiğine ilişkin bir örneği ele alacak olursak (Keleş, 1996: 15) :

1940’lı yıllarda, Trabzon Lisesi binasının tasarımını yapan mimar Bruno Taut, yapının bahçedeki manolya ağaçlarının kesilmesini gerektireceğini öğrendiğinde, yönetimden ek süre isteyerek, tasarımını ağaçların kesilmesine yol açmayacak bir biçime sokmuştur. Bunda, kuşkusuz mimarın bir hukuki sorumluluğu söz konusu değildi. Ama bağlı olduğu meslek etiğinin kuralları, O’nu ağaçları kesmekten alıkoymuştur.

Durkheim’a göre mesleki etik, bir grubun ürünüdür. Mesleki etik, grup tarafından koruduğu sürece yürürlükte kalabilen, bireylere emreden, onları belirli bir şekilde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlere bir sınır çizen, ve daha ileri gitmelerine engel olan kurallardan oluşmuştur. Mesleki etiğin bir özelliğinin de, iş-

lenen etik sorunların, toplumun genel kesiminden tepki görmemesi olduğunu belirtmektedir (Pehlivan, 1998: 85). Fakat bu yaklaşım, mesleki etik açısından sorun olarak görülen hiçbir uygulamanın toplum vicdanında tepki görmeyeceği anlamına gelmez. Örnek olarak emniyet örgütü ile ilgili meslek etiğinin (polis meslek etiği) ilgi alanına giren, karakoldaki vatandaşa kötü muamele toplumun genel kesiminde de tepki uyandırabileceği halde, yine polis meslek etiğine göre olumsuz bir davranış olan karakol amirin personeline karşı tarafı davranması toplumun geneli tarafından tepki görmemektedir. Bunun nedeni mesleki etik ilkelerine aykırı davranışların hepsinin, toplumun genelini etkilememesidir.

Juusela'ya göre mesleki etik ilkelerinin temel işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Pehlivan 1998: 86) :

- Yetersiz ve ilkesiz üyeleri ayırmak,
- Meslek içi rekabeti düzenlemek,
- Hizmet ideallerini korumak.

Mesleki etik ilkelerinin temel işlevlerinde, iş görenlerin kalitesine göre, başarılı çalışanlar ile başarısızları ayırmak ve bununla birlikte sunulan ürünün (güvenlik hizmetinin) de kalitesinin yükseltilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Polis meslek etiği perspektifinden düşünüldüğünde, amaçların arasında, güvenlik hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi bulunmaktadır.

Windahl ve Rosengren'e göre ise mesleki etik ilkelerinin işlevlerinden bir tanesi de meslek üyelerinin grubun diğer üyeleri ve toplum ile ilişkilerini düzenlemek olduğunu belirtmektedir (Pehlivan, 1998: 87). Bu maddede görüldüğü üzere, örgüt içindeki dikey (ast-üst) ve yatay (eş düzey) ilişkiler de düzenlenmeye çalışılmıştır. Örnek olarak bazı meslek grupları, meslek etiği odaklı incelenecek olursa:

Sosyal Etik

Bireylerin / yurttaşların, yaşadıkları topluluğa karşı sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri içeren sosyal etik, bireysel etiğin tamamlayıcısı olarak ta görülebilmektedir. Sosyal etik, "toplumun üstünde yükselen ve bireylerin hepsine ulaşan normların, kurumların ve sosyal sistemlerin etiği" olarak tanımlanabilmektedir (Pieper, 1999:90). İrkçılık, cinsel etik, evlilik dışı cinsel ilişki ve eşcinsellik vb. ahlakiliğin incelenmesi /sorgulanması da sosyal etiğin içinde düşünülebilir.

Jean Jack Rousseau'nun 'toplum sözleşmesi' de sosyal etik bağlamında incelenebilir. Rousseau'nun yaklaşımı şu şekilde özetlenebilir: Tüm bireyler toplumun ayrılmaz parçasıdır. Toplumun tüm üyeleri genel otoritenin denetimi altında hareket etmelidir. Kolektif bir hareket sergilenebilmesi için bireylerin özgürlüklerinden ödün vermeleri gerekmektedir, fakat bununla beraber toplumun koruması ve desteğiyle bireyler önemli ölçüde özgürlüklerine kavuşur (Rousseau, 1999).

Kamu Yönetimi Etiği

Kamu hizmetlerinin sunulmasında ve kamu kaynaklarının yönetiminde karşılaşılan etik ilişkileri inceler. Kamu hizmetlerinin bazılarının özel sektör tarafından yerine getirilmesi eğilimin yaygınlaşması, kamunun kaliteli hizmet yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. (Öztürk, Coşkun, 2000: 152). Hatta kamu sektörünün daraltılması düşüncesi, kamu hizmetlerindeki kalitenin artırılmasını zorlayıcı bir unsur olarak ta görülebilir.

Kamu yönetimi alanının etik değerler açısından düzenlenmesi, Amerika'da 1924 yılında gerçekleşmiş ve bu çalışmalar International City Management Association (ICMA) tarafından başlatılmıştır. Başlatılan bu çalışmalarla birlikte 36 eyalet yönetimi etik ilkelerini belirlemiş ve uygulamaya başlamıştır (Pehlivan, 1998: 126). 1924 yılında düzenlenen etik ilkelerin belirli aralıklarla (1938, 1952, 1969, 1976, 1987 yıllarında) tekrar gözden geçirilmesi, etik değerlerin de aynı toplumlarda zamana göre değişebileceğini göstermektedir.

Yerel yönetimlerin etik ilkelerine örnek teşkil etmesi açısından Pinellas İlçesi etik ilkelerini inceleyecek olursak (Pehlivan, 1998: 126):

➔ Bütün yurttaşlara eşit olarak sorumlu ve saygılı hizmet, açık ve kolaylıkla ulaşılabılır yönetim sağlamak.

➔ Yalnızca görevimizin yasal karşılığı olan ücreti kabul etmek, iş yaptığımız bireylerin her türlü hediye veya bağış gibi önerilerini saygılı bir biçimde reddetmek.

➔ Gerçekleşen ya da algılanan çıkar ilişkilerini açıklamak ya da ilgilere bildirmek.

➔ İlçe yönetimince kabul edilmiş, tüm yasa ve düzenlemelere uymak ve bunları herkese tarafsız olarak uygulamak.

➔ Kayırma, taraflı davranma veya uygun olmayan her türlü etkileri ne kabul etmek ne de uygulamak.

➔ Zaman, ekipman ve materyali de içeren ilçe kaynaklarını ve parasını etkili olarak kullanmak.

➔ Görev nedeniyle sahip olduğumuz bilgileri korumak, sahip çıkmak, başkalarının aleyhine ya da bir kazanç elde etmek için kullanmamak.

Kamusal hizmetlerin toplumda eşit olarak sunulması, kamusal kaynakların sadece bir kısım kişilerin tasarrufunda bulunmaması amacıyla kamu yönetimi etiği ayrı bir öneme sahiptir. Kamu hizmetlerinden biri olan güvenlik hizmetlerine ait polis meslek etiği kavramı, ayrıntılı olarak bu bölümde incelenmeye çalışılacaktır.

Polis Meslek Etiği

Görüldüğü üzere artık, polisin yurttaşa sadece güvenlik hizmeti sunması yeterli olmamakta, bu hizmeti yurttaşa nasıl sunduğu da ayrı bir önem kazanmakta-

dır. Bir suçun aydınlatılması ya da suçlunun yakalanması için hukuka aykırı telefon dinlenmesi, özgürlüklerin keyfi olarak kısıtlanması ya da insan onurunu kırıcı tutum ve davranış sergilenmesi, polis meslek etiği açısından olumsuz bir davranış olarak tanımlanmaktadır.

Polis meslek etiği, yukarıda ayrıntılı olarak tanımlanmaya çalışılan meslek etiğinden yola çıkılarak; *bir meslek grubu olarak polislerin mesleğe ilişkin olarak oluşturup, geliştirdiği, polisleri görevleri esnasında belirli bir şekilde davranmaya zorlayan, güvenlik hizmetlerinin sunulması sırasında kişisel eğilimleri sınırlayan, polislik için yetersiz ve ilkesiz olduğu belirlenen meslek üyelerini, eğiten yada meslekten dışlayan, meslek içi rekabeti düzenleyen, ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan polislik mesleğine ilişkin ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir.*

Kamu hizmeti personelinde görülen sapma davranışların, yasal açıdan suç ve mesleki açıdan disiplin suçu olmasının yanısıra bir de etik boyutu vardır. Görevini profesyonelce yerine getirmeyen herhangi bir kamu personeli, bir görev suçu işleminin yanısıra, aynı zamanda sosyal açıdan, 'etik dışı bir davranış' sergilemektedir.

Polislik mesleğinin uygulanması sürecinde meslek üyelerinde görülen etik dışı uygulamalarda, bireyin payının büyük olmasına rağmen, sadece bireysel nedenlerden de kaynaklanmamaktadır. Marx ve Durkheim; bireysel çabanın, insanı toplumsal sınırlandırma ve yönlendirmelerden kurtarmaya yetmeyeceğini belirtmektedirler. Yani bu etik dışı uygulamalar sadece birey ve örgüte bakan yönleri bağlamında incelenmemeli, topluma bakan yönü de inceleme programına dahil edilmelidir (Cerrah, 2000: 2).

Polis meslek etiği, etik değerler bağlamında yalnızca polisin yurttaşla olan davranışlarını incelememektedir. Polis meslek etiğinin çerçevesi, polisin yurttaşla olan ilişkileri ve buna etken olan diğer davranışları da kapsamına almaktadır. Yani polis meslek etiği, polisin meslek içi (eş düzey ve ast-üst) ilişkilerini, mevzuat ve yasal düzenlemelerdeki ve güvenlik hizmeti üretme esnasındaki ilişkilerin, tümünü kapsamaktadır.

'Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği' Çalışmaları :

1998 – 2001 yılları arasında Avrupa Konseyi bünyesinde, 40'ı aşkın ülkenin katılımıyla polis etiği çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışma sürecinde hukukçu, akademisyen ve sivil toplum örgütleri üyelerinin yanısıra Avrupa ülkelerinde uzun yıllar üst düzey emniyet mensubu olarak görev yapan polislerde yer almıştır (Cerrah, Eryılmaz; 2001: 9). AK bünyesindeki polis etiği çalışmalarına Türkiye'yi temsil eden katılan Polis Akademisi Öğretim Üyesi Doç. Dr. İbrahim Cerrah'ın ifadelere ile çalışmanın ana teması, *yasaları uygulamakla görevli güvenlik personelinin davranışlarını kontrol etmede sadece yasaların yeterli olmayabileceğidir. Cer-*

rah'a göre güvenlik hizmetlerinin daha sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi ve insan hakları ihlallerinin en aza indirgenebilmesi, için, yasal düzenlemelere ilave olarak, meslek etik kodlarının da geliştirilmesi gerekmektedir.

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği ile de, "ülkeler arasında sürekli seyahat halinde olan Avrupalı vatandaşların, emniyet güçlerinin herkese aynı biçimde, adil ve önceden kestirilebilir biçimde davranacakları konusunda kendilerini güvende hissetme güvencesi sağlanacak, hem de emniyet güçlerinin uluslararası suçla mücadelede işbirliği ve dolayısıyla, etkinliğinin artırılması söz konusu olabilecektir" (Cerrah, Eryılmaz; 2001: 25).

Polis etiği çalışmalarında uzmanların yanıt aradığı sorunlar; polisin demokratik bir toplumdaki ve ceza hukuku sistemindeki yeri, hukuk devleti ilkesi çerçevesinde (suçun önlenmesi/ aydınlatılması gibi) polislik mesleğinin hedefleri ve polisin kontrol edilmesi etrafında yoğunlaşmaktadır (Cerrah, Eryılmaz; 2001: 33). Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinden sonra bu bölümde ise, Türkiye'deki polis meslek etiği çalışmalarına değinilmeye çalışılacaktır.

Türkiyede Polis Meslek Etiği Çalışmaları :

Türkiye'de polis etiği çalışmalarının tarihçesi üç – beş yıl ile sınırlı değildir. 1908 yılına ait İstanbul Polis Mektebi diplomasında, o yıllar için polis okullarında sadece 13 dersin okutulduğu görülmektedir. Okutulan 13 dersten birisinin 'Mesleki Terbiye' adıyla polis meslek etiğine ilişkin eğitimi oluşturması, 1900'lü yılların başında bile polis etiğine verilen önemi göstermektedir.

Yine aynı yıllara ait bir başka belge de, Öğretmen Emniyet Müdürü İbrahim Feridun'un 1910 yılında kaleme aldığı 'Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye' isimli ders kitabıdır. Söz konusu çalışma, Osmanlı Devleti döneminde, Selanik ve İstanbul'da açılan polis okullarında ders kitabı olarak okutulmak üzere hazırlanmıştır (Şahin; 2001: 76). Günümüzden yaklaşık olarak 91 yıl önce (1910 yılında), Öğretmen Emniyet Müdürü İbrahim Feridun tarafından yapılan sözkonusu çalışmada, polis etiği kavramının polislik uygulamaları merkezli olarak ayrıntılı olarak incelendiği görülmektedir.¹ Bu çalışmada merkez alınan konuları maddeler sıralanırsa:

- ➔ Polis yöneticilerinin personeli ile ilişkisi / yönetim etiği (admisitrative ethics),
- ➔ Halka karşı sorumluk ve hesap verilebilirlik (responsibility and accountability),
- ➔ Vatandaş polisliği (community policing),
- ➔ Polisin güç kullanması ve keyfi uygulamalar vb...

Görüldüğü üzere Avrupa polis etiği yönetmeliğiyle, 'Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye' isimli çalışma üst üste konulduğunda çok ge-

¹ Aslı Osmanlıca olan ve polis arşivlerinin incelenmesi neticesinde ortaya çıkan bu dokümanı, benimle paylaşan Emniyet Müdürü Eyüp Şahin ve Önder Aytaç'a şükranlarımı sunarım.

nel anlamda birbirine benzediği söylenebilir. Bu da meslek etiğinin evrensel olma arayışını ortaya koymaktadır.

2001 yılı itibarıyla iki yıllık Polis Meslek Yüksek Okulu statüsüne getirilen polis okullarında, Polis Meslek Etiği dersinin müfredata eklenmesi, hizmetiçi eğitim seminerlerinde polis etiği dersinin zorunlu ders olması, güvenlik personelinde polis etiği konusunda mastır / doktora yapanların sayısının her geçen gün artması ve bu konudaki yayınların giderek çoğalması, Türkiye’de bu konunun önemini giderek arttırdığının bir göstergesidir. Bu bölümde ise etik kodları içeren belgeler merkez alınarak polislik uygulamaları incelenmeye çalışılacaktır.

Güvenlik Hizmeti Üretiminde Polis Meslek Etiği

Görevin Tanımlanması: Güvenlik Güç mü? Hizmet mi?

Güvenlik hizmeti üretiminde polis meslek etiği ile ilgili olarak polislik uygulamalarına geçmeden önce, polislik uygulamalarını temelden etkileyen bir unsuru, görevin tanımlanmasını incelemek gerekmektedir. Cerrah, güvenlik hizmetine yeni yaklaşımları tanımlarken, polisliğin önceleri ‘güç’ (force) olarak tanımlandığını, günümüzde ise ‘güç’ olarak değil ‘hizmet’ (service) olarak tanımlandığını belirtmektedir (*Cerrah; 2000:5*).

Polisin, güvenlik hizmetini üretirken çoğu zaman güç kullandığı görülür. Bu güç kimi zaman bir takım yaptırımların uygulanması esnasında görülürken, kimi zaman caydırıcı güç olarak da karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal olaylardaki çevik kuvvetin engelleyici tutumu, ya da istihbarat polisinin suç işlenmeden önce bilgi edineceğinin bilinmesi, veya mahalle ve sokaklarda, yankesicilik ve hırsızlığa karşı devriye gezen yaya devriyelerin herbiri polisin caydırıcı gücünü göstermektedir.

Bütün bunlar incelendiğinde polis ‘güç’ olarak tanımlanabilir mi? Hayır. Çünkü, polis kanunun öngördüğü şartlar gerçekleştiğinde, devlet otoritesini ve kamu gücünü ‘kanun namına’, kanunda belirtilen şekil ve ölçülerde kullanan bir yapıdadır. Yani polisliğin, salt güç olarak tanımlanması yanlış olur. Çünkü polis, eğitim ve sağlık hizmeti gibi yurttışa güvenlik hizmeti sunmaktadır. Bu güvenlik hizmetini sunarken de kısmen güç kullanmaktadır.

Bununla birlikte unutulmaması gereken bir diğer ilke de şudur ki; ülke içinde yurttışa güç kullanılmaz, güç sadece dış ülkelere karşı olur. Örnek olarak, hava kuvvetleri (air force) ve silahlı kuvvetlerin (armed force) ülke dışına kullanıldığı gibi. Eğitim ve sağlık hizmetleri ise, ülke içinde yani yurttış için sunulmaktadır. Aynı zamanda güç, savunma veya saldırı amaçlıdır. Polislik ise savunma veya saldırı amaçlı değil, yurttışın güvenliği ve huzurunun amaçlandığı bir hizmet sektörüdür.

“Polis, hukukun toplumda hakim olması için çalışan ve halka hizmet sunan bir meslek grubu olarak halkın saygısını kazanma amacı olan bir kurum olarak

yapılandırılmalıdır.” ifadesinde görüldüğü gibi, Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinin 12. Maddesinde de, güvenlik hizmetinin ‘güç’ yerine ‘hizmet’ olarak tanımlanması gerektiği öne çıkarılmaktadır.

Görevin güç ya da hizmet olarak tanımlanması, polislik uygulamalarını temelden etkileyen bir unsurdur. Polis, yaptığı görevi güç olarak gördüğünde, eziçici, baskıcı yönünü öne çıkartacak iken, hizmet sektörü olarak gördüğünde ise, yurttaşı daha çok anlayabilme ve kendisini anlatabilme adına anlayışlı olma ve hizmet sunma yönlerini öne çıkartacaktır.

Profesyonellik

Profesyonellik, meslek etiğiyle doğrudan ilişkili bir kavram olmakla birlikte meslek etiğinin de birincil koşuludur. Profesyonellik tanımlanmaya çalışılırsa; bir malı veya hizmeti, o mesleğin gerektirdiği makul bir süre eğitim aldıktan sonra para karşılığında kurallara uygun olarak yapan kişiye profesyonel, onun ortaya koyduğu meslek uygulamalarına da ‘profesyonellik’ denir (Çerrah, Eryılmaz; 2001:15).

Bir mesleği profesyonelce yapmak, mesleği belli kurallar dizgesine bağlı olarak yapması gerektiğini anlatmaktadır. Polis mesleği örnek olarak göz önüne alınırsa, profesyonel polislik yapılırken, tahrik olunmamalı, soğukkanlı olunmalı, kayırmacılık yapılmamalıdır. Bu gibi ilkeler baz alınarak yapılan polisliğe profesyonel polislik denebilir.

Güvenlik hizmeti sunulan yurttaş eğitimsiz, görgüsüz, yanlış yapan olabilirse de, polis belli eğitim almış, mesleği profesyonelce yerine getiren, maaş alan, bazı hak ve yetkilerle donatılmış meslek üyesi olarak yanlış tutum ve davranış sergilememelidir. Yani yurttaşın polise yanlış davranması, polisin de yurttaşa yanlış davranmasını meşrulaştırmaz.

‘Burada, efendiye karşı beyeefendice, dayıya karşı kabadayıca davranılır’ sözünün eski zamanlarda kaldığı / kalması gerektiği bir dönemde, polisin, hizmet sunduğu yurttaşa karşı nasıl davranması gerektiği belirlidir. Bu davranış şeklini, o esnada hizmet sunulan yurttaş belirlemez. Profesyonel polisliğin gereklerinden birisi de yurttaşa karşı sorumluluktur, o da bu bölümde incelenmeye çalışılacaktır.

Yurttaşa Karşı Sorumluluk

Güvenlik hizmetleri için önemli ilkelere birisi de, halka karşı sorumluluktur. Burada ‘vergi mükellefinin parası’ kavramına değinilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Polis, güvenlik hizmetini sunarken kullandığı sarf malzemenin, araç – gereçten, her ay düzenli olarak aldığı maaşına kadar tüm finansman yurttaşın ödediği vergiler ile karşılanmaktadır. Polisin bu kavramı öne çıkarması, polis meslek etiği adına önemli bir yer tutmaktadır. Örnek olarak Amerikan filmlerinde sıklıkça görülen ‘vergi mükellefinin parası’ (tax payers money) ifadesi, kamu kaynaklarını kullanmada ve halka karşı güvenlik hizmetini sunmada (bu genel

olarak kamu hizmeti için de geçerlidir) yeterli bir duyarlılığın yerleşmiş olduğunun bir göstergesidir (Cerrah; 2000:5). Türkiye perspektifinden bakıldığında ise bu ilkeye ilişkin çalışmalar İbrahim Feridun'un yazısında açıkça kendini göstermektedir:

“Hükümetin memurini muzafaası iyi bilmelidir ki Cenab-ı Hak'tan sonra kendilerinin asıl velinimetleri onları buldukları memuriyetlere tayin eden zevat değildir. Belki her ay aldıkları maaşları vergi suretinde hazine-i maliyeye teslim eden zenaatkarlar emsali efradı millettir.

Bu sebeple mademki zabıta memurları da hükümetin memuru mevzuftayidirlər. Şu halde maaşların menbaı alisi olan efradı millete siyanen hüsnü muamele etmeye ve onların işlerini şevk ve gayretle bitirmeye mecburdurlar. Zira hizmet hararetle ifa edilemez” (Feridun:1910;61).

Örnek olarak vergi dairesinde ya da başka bir kamu kurumunda görevlinin, yurttaş karşı, maaşını aldığı halkın bir üyesi olarak hizmet sunması, etik sorunlardan bir çoğunu ortadan kaldıracaktır. Seçilmiş ya da atanmış olsun, kamu yöneticileri olarak da halkın patronu değil, müşterisi olma bilinci ile hizmet sunmasıyla daha demokratik bir ortama geçişin yaşanacağı düşünülmektedir.

'Devlet parasız yatılı okulları' gibi tanımlamaların yanında, 'vergi mükellefi parası' gibi anlatımlar da yaygınlaştırılarak, bilincin oluşması ve sürekliliği için kamu görevlilerine halkın önemi sık sık hatırlatılmalıdır. Halka karşı sorumluluk ile beraber telafüz edilmesi gereken bir diğer kavram da 'hesaba çekilebilir olmak'tır.

Hesaba Çekilebilir Olmak

Halka karşı sorumluluğun yanında aynı zamanda hesaba çekilebilir olma yaklaşımları, yine demokratik kamu hizmetine / profesyonel polisliğe geçişte önemli bir basamak teşkil etmektedir. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 16'da “Polis, bütün seviyede, yaptıklarından ve ihmallerinden ve emri altındakilere verdikleri emirlerden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidir.” madde 58'de ise “Polis devlete vatandaşa ve onların temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis etkin bir dış kontrole tabi olmalıdır.” anlatımlarında, gerek polisin gerekse polis yöneticilerinin yurttaş karşı sorumluluğu ve hesap verilebilirliğinin önemi tekrar tekrar ortaya konmaktadır.

Halka karşı hesaba çekilebilir bir kamu hizmeti olarak, güvenlik hizmeti örneği şu şekildedir:

Güvenlik birimlerinin 'personeli', halktan toplanan vergilerden ödenen bir ücret karşılığında yine halka güvenlik 'hizmeti' sunan kamu görevlileridir. Dolayısıyla, bu hizmetin içeriği konusunda doğal olarak hal-

kın söz hakkı vardır. Hizmetlerin ince detaylarını en iyi bu hizmeti sunan personel bilecektir. Ancak, hizmetin genel politikalarının belirlenmesinde halkın istek ve beklentileri her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Halk için üretilmiş olan güvenlik hizmetlerini en iyi değerlendiren ve herhangi bir aksama olduğunda da en iyi denetleyen yine halkın kendisidir (Cerrah, 2000: 14).

Kamu Kaynaklarının Kullanılması

Polis meslek etiği kodlarının önemli bir bölümünü de kamu kaynaklarının en verimli bir biçimde kullanılması ve şahsi çıkarları için kamu kaynaklarının kullanılmaması ilkesi oluşturmaktadır. Bunun için öncelikle yapılması gereken kamu kaynaklarının yeniden tanımlanmasıdır. Kamu kaynakları sadece devlet tarafından verilmiş üniforma ya da masa, sandalye değildir. Kamu kaynaklarının en önemlisi, ‘insan’ kaynağıdır. ‘İşe göre personel yerine, personele göre iş bulma’ politikasının yaygın olduğu ortamlarda, meslek etiğinin varlığından da söz edilemez.

Personelin en verimli bir biçimde kullanılmadığı bir kurumda, diğer kamu kaynaklarına özen gösterilmesi hiç bir değer taşımamaktadır. Kişi hak ve özgürlükleri dikkate alınarak personelden maksimum verim elde edilmelidir. Yeteri kadar verim elde edilmedikten sonra ‘çok kaliteli personelimiz var’ sözleri hiç bir önem taşımamaktadır, çünkü ‘harekete geçirilmeyen potansiyel, bir hiçtir’.

Polis meslek etiğinde, kamuya ait diğer maddi kaynakların kullanımında da özen gösterilmesi gerekmektedir. Kendisini ‘sadece devlete’ borçlu hissedecek şekilde eğitim alan birey, kamuya ait maddi imkan ve kaynaklarının kullanımında vatandaşa karşı bir sorumluluk duymamaktadır. Oysa örnek olarak Amerikan filmlerinde sıklıkça görülen ‘vergi mükellefinin parası’ (tax payers money) ifadesi, kamu kaynaklarını kullanmada bu duyarlılığın yeterince yerleşmiş olduğunun bir göstergesidir (Cerrah, 2000:5).

Politikacıların kamu zamanını kullanmalarıyla ilgili olarak bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; milletvekilleri içinde zamanının tümünü ulusal sorunlara ayıranların oranı %21.7, geri kalan % 79.3’lük kesim hemen tamamını seçmenlerin kişisel (%47.8), bürokratik ve işle ilgili şikayetlere (%30.4) ayırmaktadır. Bu nedenle 120 milletvekilinin dışındaki 330 milletvekili ulusal sorunlara hemen hemen hiç zaman ayırmamaktadırlar (Aydoğan, 1999). Polis olarak da, mesai saatleri içerisinde kamusal görevler yerine, özel işlerle meşgul olmak, polis meslek etiğine aykırı bir davranış olarak tanımlanmaktadır.

Tahrik Etmemek, Tahrike Kapılmamak

Polis meslek etiğinin ilgi alanına, polisin yurttaşı tahrik etmemesi ve tahrike kapılmaması da girmektedir. Polisin yurttaşı tahrik etmemesi ‘bilgi’ ile doğru orantılıdır. Karakol mıntıkasında polisin yurttaşı tahrik etmemesi için öncelikle o

bölgenin sosyo-kültürel yapısını iyi bilmesi gerekmektedir. ‘Müslüman mahallesinde salyangoz satmak’ ata sözünde olduğu gibi, hizmet sunulan yurttaş tahrir etmemek polis meslek etiği ilkelerinden sayılmaktadır.

Tahrir kapılmamak ise yine hem polis meslek etiğiyle hem de profesyonellikle ilişkilidir. Özellikle toplumsal olaylarda, grubu provake etmek amacıyla gelmiş provakatörler, olay çıkartmak amacıyla polisi tahrir etmeye çalışmaktadırlar. Polis bu durumda serin kanlılığını koruyarak tahrir kapılmaması gerekmektedir. Bununla beraber polisin tahrir kapılmaması ile ilgili en bariz örnek, polisin sarhoş bir yurttaş ile olan ilişkileridir. Sarhoş polise her an küfür edebilir, hakaret edebilir. Polis yine burada da soğuk kanlılığını koruyarak olaya müdahale etmelidir.

Güvenlik Hizmetlerinde Tarafsızlık İlkesi

Polis meslek etiğinde ‘tarafsızlık’ ilkesinin iki farklı açıdan incelenmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, meslek içi ilişkilerde tarafsızlık ilkesidir. Meslek içi ilişkilerde tarafsızlık ilkesinin çiğnendiği kurumlarda, müşteriye / yurttaş karşı da tarafsızlık ilkesinin çiğnendiği görülecektir. Personel yönetiminde tarafsızlık ilkesi şiar edinilmeli ve liyakat esas alınmalıdır. “Üst, maiyetinde bulunan astlarından, her birinin iktidarına, istidadına, ahlakına, bedeni kaabiliyetine tamamiyle hakim olmalı ve her işte sadece ehlini tayin etmelidir.” (Feridun;1910:60) ifadesi, kayırmacılıktan öte liyakat esasının önemi vurgulanmaktadır.

Tarafsızlık ilkesinin incelenmesinde ikinci bölüm ise, yurttaş karşı tarafsız olmaktadır. Tarafsızlık ilkesinin çiğnenmesi, Türk toplumunun genelinde görülen yaygın bir hastalıktır. Din, mezhep, ideoloji, hemşehricilik gibi hususlarda kayırmacılık her an görülmektedir. Kamu sektöründeki bir müdür ‘A’ şehirli ise, görüyorsunuz ki çaycısı da ‘A’ şehirli, koruması da... Fakat bu, karakoldaki polislik uygulamalarında daha da önem kazanmakta ve halkın tepkisine daha fazla odak olabilmektedir. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 39’da, tarafsızlık ve ayırım yapmama ilkesinin üzerinde durulduğu göze çarpmaktadır.

Polislikte Şüphencilik?

‘Polis septik olmalıdır’ ifadesine, polislik uygulamalarında ve polis eğitiminde sıkça rastlanmaktadır. Bunun nedeni, polisin bir olayı aydınlatabilmesi için etrafa septik gözlerle bakabilmesi, alternatif düşünebilmesi, olaylara farklı açılardan yaklaşabilmesi gerekmektedir.

Polis etik kodlarının ortak bir özelliği olan ‘dengeli olma’ ve ‘ölçülülük’, kuvvet uygulamada, bireylerin özgürlüğünü kısıtlamada olduğu gibi polisin olaylara / bireylere karşı şüphencilikte de kendini göstermektedir. Yani polisin hiçbir şeyden şüphe etmemesi onu mesleki anlamda başarısızlığa götüreceği gibi, her şeyden ve herkesten de aşırı derecede şüphe etmesi, onu hastalık boyutuna (para-

noya) taşıyacaktır.

Şüphencilikte ölçü ne olmalıdır? Nereye kadar şüphelenmek orantı oluyor nereden sonra paranoya boyutuna geçiyor? Bu soruların yanıtını hem belgelerde hem de uygulamalarda aramak doğru olur. Türk toplumunun adalet ve polislik literatüründe yer alan 'beraet-i zimmet asıldır', (suçu sabit olana kadar herkes masumdur) ifadesi, Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 46'da da ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir: "*Polis soruşturmaları, en azından gerçek, (işlenmiş) veya işlenmesi muhtemel bir suç ile ilgili makul bir şüphenin üzerine bina edilmelidir.*"

Uluslararası Polis Etiği Sempozyumuna İrlanda'dan katılan John Grant'ın anlatımı içinde, "kişinin aranmamayı istemesi şahsın suçlu olduğu göstermez." Grant, ülkelerinde 'huzur operasyonu' (genel üst / araba araması) tarzındaki uygulamaların olmadığını ve bu uygulamanın tasdik edilmediğini belirtmektedir (Grant:2001). Türkiye'de ise, 'beraet-i zimmet asıldır' anlatımının sıkça söylenmesine karşın, kamu ile ilişkilerde 'temyiz kağıdı' istenmesi, ya da ailesi ile güzel bir akşam geçirmek isteyen yurttaşların da 'genel arama'dan geçirilmesi bu anlatıma tezat teşkil etmektedir. Çünkü genel aramalarda, 'polisin arama yaptığı herkes potansiyel suçlu, üzerinde suç unsuru bulunmadığını ispat edenler ise suçsuzluğunu ispat etmiş' gibi bir portre ortaya çıkmaktadır.

Polisin Halkla İlişkilerinde Etik

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinin 19. maddesi, polis halkla ilişkilerine ilişkin olarak düzenlenmiştir: "*Polis teşkilatı, gizli bilgileri açıklamadan, yerine getirdiği görevler hakkında halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olmalıdır. Medya ile ilişkileri düzenleyen bir yönerge hazırlanmalıdır.*"

İhsan Bal'ın anlatımı içersinde, bir operasyonda bir taraftan polis, operasyonun sağlıklı bir şekilde devam ettirilerek sonuçlandırılması için bilgi vermek (sızdırmak) istemeyecek, fakat diğer yandan da medya, doğal olarak operasyon hakkında bilgi almak bir şeyler yazmak isteyecektir. Böyle durumlarda ortaya çıkan en önemli sorun yanlış bilgilerin ortada, kulaktan kulağa dolaşmasıdır. Böyle aksaklıkların önlenmesi için Bal'ın önerisi şudur; polis operasyona da zarar vermeyecek bilgileri, kontrollü bir şekilde medyaya vermesidir (Bal:2001).

Polisin halkla ilişkilerinde etik sorun olarak görülebilecek bir diğer konu ise, gerçeğin değil yalnızca imajın değiştirilmesi çabasıdır. Polis halk ilişkilerinde esas olan, polis iyiye doğru değişen ve gelişen yönlerinin halka tanıtımıdır. Yoksa sadece imaj değiştirerek, gerçekte iyiye doğru bir geçiş yaşanmayan bir durumun, halka iyi olarak tanıtılması, polis halkla ilişkilerinde etik sorun olarak göze çarpmaktadır.

Kuvvet Uygulamada Etik

Polisliğin yeniden tanımı yapılırken, polisliğin 'güç' olmadığı bununla bera-

ber görevini yaparken de, kanunların yetki verdiği şekilde güç kullanabildiği belirtilmişti. En temelde, polisin gücünü kanunların dışına çıkarak kullanması durumunda, polis meslek etiği kodlarına aykırı bir davranış gerçekleştirmiş olmaktadır. Bundan dolayı polis, planladığı uygulama ve operasyonların yasallığını her zaman kontrol etmelidir.

Polisin kuvvet uygulamasında Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği, madde 34'de "*herkesin yaşama hakkına saygılı olunmalı*" prensibini, madde 35'de "*hiç bir şart altında, herhangi bir işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı davranış yapılmayacağını / yapılmaya ön ayak olunmayacağını*", madde 36'da ise "*sadece zorunlu olan durumlarda ve sadece meşru bir amacı gerçekleştirmek için, gerekli olan kadar kuvvet kullanılabilir*" prensiplerini tavsiye etmektedir.

Bununla beraber polisin kuvvet uygulamasıyla ilgili bir diğer konu da, polisin kuvvet uygularken zevk almaması gereğidir. Polisin kuvvet uygularken zevk / haz alması da meslek etiğine aykırı bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Devlet memurlarının 2001 yılındaki büyük mitinginde, kalabalığın dağılması için gaz bombası kullanan bir polis memurunun, gaz bombasını attıktan sonra (belkide devletin gaz bombasının boşa gitmediği için) "çookk iyii bee" demesi (ki bu görüntü ana haber bülteninde yayınlandı) meslek etiğine aykırı bir davranış olarak tanımlanabilmektedir.

Tıp cerrahı bir insan bedenini isteyerek mi keser? Hayır, belki istemeye istemeye keser. Polis de devletin cezalandırıcı yüzü olarak görevini, 'cerrah gibi' yapmalıdır. Görevini yaparken mutlu olmalı, haz almalı ama, kuvvet uygularken, baskı uygularken haz almamalıdır.

Polis Meslek Etiğini İşlevsel Kılma

Etik Eğitimi

Etik eğitimi, açık müfredat ve gizli müfredat olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Açık müfredatta standartlar öğretilir. Hangi davranış kalıplarının meslek etiğine aykırı davranış olarak kodlandığını hangilerini meslek etiğine uygun davranış olarak kodlandığı öğretilir. Örnek olarak, polisin gerçek bir şüpheli olmadan bir insanın özgürlüğünü kısıtlaması ya da meşru bir amacı elde etmek için bile gereğinden fazla kuvvet uygulaması polis meslek etiğine aykırı davranış olduğu güvenlik personeline öğretilir.

Fakat, değerler aynı eğitim sistemi kullanılarak öğretilemez. Mesela, adalet, tarafsızlık, sadakat gibi değerler, açık müfredatın öğretildiği gibi öğretilemez ya da aynı sistemle personelin içselleştirilmesi sağlanamaz. Bunun için gizli müfredat uygulanmalı. Yöneticinin o değerlere sahip olması ve bunu davranışlarında göstermesi / gösterebilmesi gerekmektedir. Sözkonusu kurumda diğer bireylerin de o değerlere sahip olması ve o şekilde davranış sergilemeleri, yeni gelen bireylerle o değerlerin öğretilmesine olanak tanıyacaktır. Kırık camlar teorisi, etik de-

ğerler eğitimi içinde düşünülebilir. Meslek etiğine aykırı bir davranışın yapıldığını gören birey, o yönde bireysel eğilime sahip olsa bile o davranışı yapmama ya çalışacaktır. Ya da çevresinde meslek etiğine aykırı davranışların sıkça sergilendiğini gören bireyler için ise bu değerlerin içselleştirilmesi bir o kadar zor olacaktır.

Kuçuradi, etik eğitiminde bireye değerlendirme becerisi kazandırılması gerektiğini belirtmektedir (Kuçuradi,2001). Çünkü Kuçuradi'ye göre, polisin karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği tüm durumlar için etik ilkelerin düzenlenmesi olanaksızdır. Önemli olan içinde bulunduğu durumda doğru ile yanlış, yapması gereken ile yapmaması gerekeni doğru değerlendirebilmesidir. Aynı zamanda etik kodlar bile tam olarak güvenlik personeline yardımcı olamamakta, güvenlik personelinin değerlendirme becerisine göre bir anlam kazanmaktadır. Mesela:

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 36: "Polis, kesinlikle zorunlu olun durumlarda ve sadece meşru bir amacı elde etmek için gerekli olan kadar kuvvet kullanabilir."

Apey madde 40: "Polis, bireyin özel hayatına saygı duyulmasını isteme hakkına, sadece kesinlikle gerekli olduğu durumlarda ve meşru bir amacı elde etmek için gerekli olduğu derecede müdahale etmelidir."

Görüldüğü gibi her iki maddede de net bir tanımlama yoktur. "Gerekli olan kadar kuvvet kullanılabilir", "...gerekli olduğu durumlarda..." ve "...gerekli olduğu derecede müdahale etmelidir" tümcelerinden, "İçinde bulunduğum durumda kuvvet uygulamam gerekiyor mu?" ve "Bu durumda ne kadar kuvvet uygulamalıyım?" sorularına gerekli cevabı, içinde bulunduğu kısa bir süre içinde güvenlik personelinin vereceği anlaşılmaktadır.

Güvenlik Hizmetlerinde Yönetim Etiği

"Unutulmamalıdır ki bir üst için en büyük silah, en büyük başarı vasıtası astlarının kalplerine hükmedebilmektir. Fakat bu saadet asta karşı bağırıp çağırmak, hukukunu çiğnemek ve onu hor görmekle elde edilemez. Ancak ast da herkes gibi şahsi hukuka sahip bir insan, devletin haysiyet ve şerefini taşıyan, hakkı yüceltmeye ve geliştirmeye, halkın huzur ve istirahatına sahip bir memur..."

"Astlarını insan yerine koymayan başarı ve mesai haklarını vermeyen üstler emin olmalıdırlar ki kendi silahlarını kendi elleriyle köreltirler. Gerçi gerekli bir iş üzerine o silahlarını kullanmayı istedikleri zaman silahların kesmediği görmekle hakikati anlarırsa da ne yazık ki bu acı denemeden yalnız kendileri değil meslek de, memleket de zarar görür." (Feridun;1910:1)

Polis Meslek Etiğini işlevsel kılma adına güvenlik hizmetlerinde yönetim etiği önemli bir yere sahiptir. İbrahim Feridun'un 1910'da yazdığı metinde de yönetim "en büyük silah ve başarı vasıtası" olarak tanımlanırken ve yönetimin ve yönetim sürecindeki etik sorunların önemi vurgulanmaya çalışılırken, 2001 yılında hazırlanan Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 20'de de, poliste liderlik ve yönetim olgularının önemini ve meslek etiğinin kurum tarafından içselleştirilmesi için ayrı bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Devlet çoğu zaman genel kamu çıkarlarını koruyarak tüm topluma hizmet etmektedir. Ancak Marxist yaklaşımın da vurguladığı gibi, birçok toplumda devlet 'yönetici sınıfın' bir aracı olabilmektedir. Böyle durumlarda devleti ve onun kurumlarını etkisi ve hatta kontrolü altına alan güç odakları ve 'yönetici bloklar', devletin perdesi arkasında kendi çıkarlarını devam ettirmektedirler. Güvenlik hizmeti odaklı düşünüldüğünde ise, polisin hizmet ideallerinin biraz daha öne çıkarılması durumunda birey, kamunun yararını öne çıkaracak ve devletin kurumlarını etkisi altına alan güç odaklarının olumsuz etkisi azalacaktır (Cerrah, 2000:8).

Güvenlik hizmetlerinde yönetim etiğini daha iyi kavrayabilmek, yönetim etiğini iyi tanımlayabilmeye bağlıdır. Yönetim etiği ile ilgili olarak, 'ne?' 'neden?' sorularının yanıtları, yönetim etiğinin alanını belirtmektedir. Pehlivan'ın yönetsel etik tanımlamasını incelersek:

Yönetsel etik, yönetsel kararların verilmesinde tutarlı, tarafsız ve gerçeklere dayalı olmayı; bireylerin varlık ve bütünlüğüne saygıyı, herkes için en iyi olacak eylemlerin seçilmesini ve eylemlerde adalet, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, sorumluluk, saygı, açıklık, sevgi, demokrasi, hoşgörü vb. gibi evrensel değerleri temel almayı sağlayan, yöneticilere eylemlerinde yol gösteren davranış ilkeleridir (Pehlivan, 1998: 6).

Yönetsel etik, kişisel uygulamalar ve ahlaki sorunlar, mesleki eylemler, günlük yönetim işleri olmak üzere üç bölümde incelenebilir (Pehlivan, 1998: 49). Barry Posner ve Wauren Schmidt'in araştırmalarına göre **etik anlayışları bakımından yöneticilerin tutumu** şu şekilde sıralanabilir (Pehlivan, 1998: 49):

1. Yöneticilerin temel amacı örgütsel etkililiğin sağlanmasıdır.
2. Kazancın en üst düzeye çıkarılması ya da yatırımcıların çıkarının artırılması, yönetsel etkinliklerin en önemli amacı değildir.
3. Müşterilerin (iç ve dış müşteriler) katılımı önemlidir.
4. Dürüstlük, bütün düzeylerdeki yöneticiler için önemli bir özellektir.
5. Eşlen, etik ikilemlerle mücadelede yöneticilerin en önemli yardımcısıdır.
6. Örgütsel standartlara uyum konusunda işgörelere baskı yapılmalıdır.
7. Etik ikilemlerle başa çıkmada bütün yöneticiler başkalarının öğütlerine gereksinim duymaktadırlar.

Türkiye’de, polise karşı yeteri kadar saygı duyulmadığı düşüncesi hakim ise, polisin tanımı bu açıdan tekrar gözden geçirilmeli ve özelleştiri yapılmalıdır. Polisin tanımının ‘kendi kurallara uymasa da, uymayanları uyaran’ olduğu bir toplumda, polisin saygınlığını düşmesi şaşılacak bir durum olarak görülmemelidir. Geçmişte polise ‘aynasız’ denmesinin sebebi de, polisin günlük yaşamdaki kurallara kendisinin uymamasına (kendi hatalarını görmemesine) rağmen başkalarının kusurlarıyla ilgilenmesidir.

Polisin uyguladığı kanunlara kendisinin de tabi olması Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 30’da işlenmektedir. Polisin günlük yaşamdaki kurallara kendisinin uyması, polisin halk arasında saygınlığını arttıracak gibi halkın polise güvenini ve desteğini de arttıracaktır. Dolayısıyla da bu durumun polisin başarısını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Yasal Düzenlemelerde Polis Meslek Etiği

Polis meslek etiğinin gerek kurumsal gerekse bireysel olarak içselleştirilmesi ve sözkonusu etik kodlara işlev kazandırılabilmesi için kurum ve bireyler bir bütün olarak ele alınmalıdır. Kurum ve bireyler ile ilgili yasal düzenlemelerin etik ilkelere uygun olmaması durumunda, makalenin etik eğitimi bölümünde ‘gizli müfredat’ olarak değinilen, birey / kuruma etik değerlerin kazandırılması olanaksız hale gelebilecektir. Bu nedenle yasal düzenlemelerin etik değerlerle örtüşmesine dikkat edilmelidir.

Yasal düzenlemelerde etik değerlere tezat teşkil eden uygulamalara örnek; “*Harika eşitliği ile hukuk, zengine ve fakire, köprü altında uyuma, sokaklarda dilenme ve ekmek çalmayı yasaklar*” (Benyon, Bourn, 1989:15). Bu anlatımda olduğu gibi, zengin ve fakir belki sadece söylemde eşitlik ilkesine uyar gibi görünse de, yasal olmayan bu eylemlerin, zenginin hiç yapmayacağı hatta aklına bile gelmeyeceği eylemler olduğu fakat aslında fakirler için özel olarak düzenlenmiş yazılmış bir kanun metninden başka bir şey olmadığı (adaletsizlik ilkesi) göze çarpmaktadır. Bu örnek düzenlemede gizli bir şekilde ‘kayırmacılık’ yapıldığı anlaşıldığından, yasal düzenlemelerin adaletli olması ilkesine tezat teşkil etmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye’deki polis meslek etiğine ilişkin gelişmeler ile ve Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği merkez alınarak, polis meslek etiğinin önemi ve emniyet örgütünde meslek etiğinin içselleştirilmesi ve işlevselleştirilmesinin yolları aranmaya çalışılmıştır.

Çalışmada görülen en önemli noktaların başında, demokratik bakımdan gelişmiş ülke polislerinin, birey hak ve özgürlüklerinin kısıtlayıcı olmadığı, bilakis anayasal hak ve özgürlüklerin teminatı ve güvencesi olduğudur. Bunun içselleştirilebilmesi ve pratiğe geçirilebilmesi de o toplumda polis meslek etiğinin uygu-

lanmasına bağlıdır.

Nietzche, toplumsal grupların ahlakının yabancı kültürlerle karşı savunma ve onlardan korunma işlevi gördüğünü söylemektedir. Bu bağlamda, kamu kaynaklarını, kamu otoritesini ve gücünü kullanan güvenlik hizmeti ve güvenlik personelinin yurttaş tarafından denetimi ve kontrolü için meslek etiği ve etik kodları ayrı bir önem taşımaktadır.

Örgütsel perspektiften bakıldığında ise etik kodlar, her şeyden önce meslek üyelerinin toplum ile çatışmaya girmesini engellemektedir. Değişen toplum, değişen insan, değişen düşün modelleri karşısında sabit kalan güvenlik hizmeti yaklaşımlarının başarı sağlayamayacağı açıktır. 1950’li yılların insanı günümüz Türkiye’sinde yaşamıyorsa, 1950’li yılların polislik uygulamaları ile günümüz Türkiye’sinin güvenlik hizmetinin sağlanamayacağı düşünülmektedir.

Polis etiğini işlevsel kılmamanın en önemli şartı ise, sadece etik eğitiminin ya da etik ilkelerin oluşturulmasının yeterli olmayacağıdır. Polis etiği çalışmalarında kurum ve bireyler bir bütün olarak ele alınmalı, polisin sadece vatandaşa ilişkileri incelenmemelidir. Polis etiğinin yaşama geçirilebilmesi için, polis ile ilgili yasal düzenlemelerin, meslek içi ilişkilerin, yönetim tarzı ve ilişkilerinin, polis adayı seçiminin, personelin sosyal haklarının, mesai saatlerinin, hizmet öncesi ve hizmetçi eğitimlerin ve son olarak polisin bir ‘insan’ olarak sosyo kültürel yapısının ve ihtiyaçlarının tekrar analiz edilmesi gerekmektedir.

“Vazifesini suistimal ederek veyahut bila sevk ve heves vazifesini an-garya suretinde ifa ederek maaş alan, kendisini millete hiçbir hizmette bulunmayarak fuzuli besleten bir hükümet memuruyla şunun bunun evini, kasasını soyan, çantasını çarpan bu vasıtayla geçinen bir hırsız arasında bence hiçbir fark yoktur” (Feridun; 1910: 63).

Kaynakça

- Arda, Berna ve Pelin, Serap Şahinoğlu (1995), “Tıbbi Etik: Tanımı içeriği yöntemi ve başlıca konuları.” *A.Ü.T.F. Mecmuası*, Sayı.48, ss.323-336.
- Akarsu, Bedia (1998), *Mutluluk Ahlakı*, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Akarsu, Bedia (1999), *Immanuel Kant'ın Ahlak Felsefesi*, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Anatole France (1989), “LE Lys”, Benyon ve Bourn (Der.) *Roungé*.
- Aydoğan, İsmail (1999), *Siyaset ve Etik*, <http://eyad.hypermart.net/etik2.html>
- Aytürk, Nihat (1990), *Yönetim Sanatı*, Ankara: Emel Yayınevi.
- Bahar, H.İbrahim (1998), *Poliste Demokrasi ve İnsan Hakları*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Bal, İhsan (2001), “Terör polisinin Etik Anlayışı”, *Uluslararası Polis Etiği Sempozyumu*, 28-29 Kasım 2001, Ankara.
- Başarı için Stratejiler Eğitim Semineri (1999), Ankara: E.G.M. Eğitim Daire Başkanlığı, 15-16 Haziran 1999.
- Beren, Fatih (2000a), “Bilgi Toplumu Polisi Olarak Başarıya Ulaşmak” *Personal Excellence*, Mart, ss.26., Rota Yayınları.
- Beren, Fatih (2000b), “21. Yüzyıl Polisliğinde Değişim Liderliği ve Sürekli Eğitim”, *21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu*, 25-27 Ekim 2000 Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Beren, Fatih (2001), *Bizi Satanı Bizde Satarız Söylemine Yöneltilmiş Bağlamda Eleştirel Bir Yaklaşım*, Ankara: Yayınlanmamış Makale.
- Cerrah, İbrahim (2000), “Polis Etiği”, *III. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, 1-4. 11. 2000, Eskişehir.
- Cerrah, İbrahim ve Semiz, Emin (2001), “Polislikte Meslek Etiği”, *Türkiyede Suç ve Polislik*, Ankara.
- Cerrah, İbrahim ve Eryılmaz, M.B. (2001), “Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği & Açıklayıcı Notlar”, Ankara.
- Chandler, Ralph Clark (1999), “Deontological Dimensions of Administrative Ethics, Revisited”, *Public Personnel Management*, Winter, Vol.28, Issue.4, pp.505, pp.10.
- Cohen, Steven & Eimicke, William B. (2001), *Trends in 20th Century United States Government Ethics*.
- Çito, O. (1996), “Temsil Katılma ve Yerel Demokrasi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Kasım, Cilt.5, Sayı.6, ss.5.
- Çoker, Ziya (1995), *Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Kazancı Matbaası.
- Çoker, Ziya (1999), “Kamu Yönetimi ve Genel Yöneticilerin Yönetim Anlayışı”,

- Türk İdare Dergisi*, Haziran, Yıl. 71, Sayı.424, ss.1.
- Denhart, Robert B. (2001) *The Future of Public Administration: Challenges to Democracy, Citizenship, and Ethics*, http://www.pamij.com/99_4_2_Denhardt.html (23. 01. 2001)
- Feridun, İbrahim (1910), *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*, İstanbul: Matbaa-i Hayriye, ss.1326.
- Fişek, Kurthan (1979), *Yönetim*, Ankara Üniv. S.B.F. Yayınları, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Hürriyet Gazetesi, *Olaylı Küba Gezisine Soru Önergisi*, 05. 12. 2000.
- Keleş, Ruşen (1996), “Çevre Sorunlarında Yöneticinin Sorumluluğu”, *Biyoetik-ten Seçmeler*, Ankara: Biyoetik Derneği Yayınları, ss.14.
- Kuçuradi, İonna (1999), “Etik”, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuçuradi, İonna (2001), “Etik Kavramı”, *Uluslararası Polis Etiği Sempozyumu*, 28-29 Kasım 2001, Ankara.
- Lee, Yong S. (1992), “Public Personnel Administration and Constitutional Values”, *Quorum Books*, London.
- Menzel, Donald C. , Carson, Kathleen J. (2001), *A Review and Assesment of Emprical Research on Public Administration Ethics* <http://www.niu.edu/~tp0dcm1/aspa/seattle/seattle.htm> (22. 01. 2001)
- Nuttall, Jon (1997), *Ahlak Üzerine Tartışmalar: Etiğe Giriş*, Abdullah Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özşen, Tayfur (1998), “Toplam Yönetim Kalitesi” *Türk İdare Dergisi*, Yıl.70, Sayı.421, ayrı basım
- Öztürk, Namık Kemal (1999a), “Kamu ve Özel Yönetim Etiği: Benzerlikler ve Farklar”, *Amme İdaresi Dergisi*, Haziran, Cilt.31, Sayı.2, ss.15.
- Öztürk, Namık Kemal (1999b), “Kamu Yöneticilerinin Kararlarında Etik Değerler” , *Amme İdaresi Dergisi*, Haziran, Cilt.31, Sayı.2, ss.81.
- Öztürk, Namık Kemal ve Coşkun, B. (2000), “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma ve Kamu Hizmetlerinde Kalite: Etiksel Bir Bakış”, *Türk İdare Dergisi*, Mart, Yıl.72, Sayı.426, ss.145.
- Pasquerella, Lynn & Killilea, Alfred G. & Vocino, Michael, (1996), *Ethical*

Dilemmas in Public Administration, London: Praeger Publishers.

Pehlivan, İnanet (1998), *Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Pieper, Annemarie (1999), *Etiğe Giriş*, Veysel Ataman ve Gönül Sezer (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Rousseau, Jean-Jacques. (1999), *Toplum Sözleşmesi*, Alpogut Erenuluğ (Çev.), Ankara: Öteki Yayınevi.

Şahin, Eyüp (2001), *1907'den 2000'e Polis Okulları*, Ankara: E.G.M. Matbaası.